

עיר וקדיש מזו שמיא נחית

ט"ל תשכח מפ"י זרעו

ספר

זוהר קריאת שמע
כהלכתו דיניו ומנהגיו
חלק יג

בזוהר דא יפקון מן גלותא ברחמי

והמשכילים ייהו כזוהר הרקיע

חוברת מספר 101

תמוז תשע"ד - עיה"ק בית שמש תובכ"א



זוהר קדימת שמע

זוהר משנה

יצא לאור ע"י מפעל הזוהר העולמי,

עיה"ק בית שמש תוכב"א

חודש טבת שנת תשע"ג לפ"ק

תוכן הענינים

- ✳ יש ללמוד באימה ופחד ולקבל עול מלכות שמים ולקיים מצוות בהידור רב כרצון ה'..... א
- ✳ הר"ר זושא מהאניפאלי: מאימתי - מרוב אימה ופחד..... ג
- ✳ ילמוד ענייני קריאת שמע - בכדי לקבל עליו עומ"ש במס"נ..... ד
- ✳ ת"ח פטור מקריאת שמע דבכלל ת"ת קיום כל המצוות..... ד
- ✳ הגר טען לפני שמאי הזקן שרוצה לקיים כל התרי"ג מצוות ללא שיצטרך להתגלגל שוב..... ד
- ✳ שמאי דחפו באמת הבנין: כיון שלא שייך לקיים כל התורה על רגל אחת בגלגול אחד. הלל למדו על רגל אחת: כי שייך על ידי התכללות בתוך כלל ישראל או על ידי לימוד התורה שבכללו קיום כל המצוות..... ה
- ✳ יש לבטל תורה בכדי לקיים מצוות מסוימות..... ו
- ✳ "ושמרתם את המצות" - מצוה הבאה לידך אל תחמיצנה..... ו



זוהר המשנה

מתוך ספר "דברי תורה"^[א]
על מסכת ברכות דף ב.

מאמתי קורין את שמע

יש ללמוד באימה ופחד ולקבל עול מלכות שמים ולקיים מצוות בהידור רב כרצון ה'

קריאת שמע), ואף שהיו בבית המשתה הרי היו יכולים לקרות שמע לכמה רגעים, כמו שאנו רואין בחז"ל שתנא אחד הי' נוהג שבעת שלמד ברבים שם ידיו על עיניו ואמר רק פסוק ראשון של קריאת שמע.

אך יש לומר, שבאמת אנו רואים כאן שכשעוסקים במצוה של שבח (הכנסת כלה) או של תנחומין כנ"ל, אשר אז פטורים ממצות קריאת שמע, וכמבואר במסכת ברכות שהמלוים פטורים מקריאת שמע, אז אסור לקרות קריאת שמע שהעוסק במצוה פטור מן המצוה (סוכה דף כ"ה ע"א), ואם הוא פטור אז הוא שאלה של הזכרת השם לבטלה, כמבואר בעבודת הקודש להחיד"א ז"ל שהעוסק במצוה^[ג] פטור מן המצוה ואם בא

הנה בריש מסכת ברכות (ברכות ב, ע"א): "מאימתי קורין את שמע בערבית משעה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתן עד סוף האשמורה הראשונה דברי ר' אליעזר, וחכמים אומרים עד הצות, רבן גמליאל אומר עד שיעלה עמוד השחר. מעשה שבאו בניו מבית המשתה אמרו לו לא קרינו את שמע, אמר להם אם לא עלה עמוד השחר חייבין אתם לקרות" וכו'".

ולכאורה הוי מעשה לסתור, שהרי כיון שפתח בהך מתני' 'מאימתי קורין את שמע' וכו', הרי שבאמת יוקשה מדוע^[ב] לא קראו את שמע (ואף דהמשנה הביא מעשה זו כדי להביא דברי רבן גמליאל שאמר אם לא עלה עמוד השחר חייבין וכו', אבל באמת צ"ב מדוע לא קראו באמת

והרע"ב ותפארת ישראל כתבו דמספקא להו, עיין שם.

ג. שם מיירי מעוסק בצרכי ציבור, שפטור להתפלל, ועיין בברכי יוסף ומחזיק ברכה סימן

א. מאת כ"ק אדמו"ר מהאלמין רבי שלום יהודה גרוס שליט"א.

ב. שוב ראיתי שהקשה כן זקיני הטורי זהב (בסימן ר"ה ס"ק ג') דאיך זה עברו על דברי חכמים,

מצוה לידו ורוצה להתפלל תפילת שמונה עשרה, שבאמת הוא פטור מן המצוה, וכיון שפטור מן המצוה והתפלל יש מקום לומר שמקבל עונש¹⁷ על התפילה, כי ברכתו לבטלה, ועיין במלאכת שלמה ברכות

ק"ח, דמתעסק "בצרכי ציבור" שפטור להתפלל, ומתוך העסק עבר זמן תפילה, אין צריך להשלים בזמן תפילה שלאחריה.

ד. מענין עוסק במצוה פטור מן המצוה:

א. עיין בזוהר הק' פרשת בלק (אות כ"ט) רבי יצחק ורבי יהודה הו' אזלי באורחא, מטו להווא אתר דכפר סכנין, דהוה תמן רב המנונא סבא, אתארחו באתתא דיליה, דהוה לה ברא חדא זעירא, וכל יומא הוה בבי ספרא, ההוא יומא סליק מבי ספרא, ואתא לביתא. חמא לון לאלין חכימין. א"ל אמיה, קריב לגבי אלין גוברין עלאין ותרווח מנייהו ברכאן. קריב לגבייהו, עד לא קריב, אהדר לאחורא. א"ל לאמיה, לא בעינא לקרבא לגבייהו, דהא יומא דא לא קרו קריאת שמע, והכי אולפי לי, כל מאן דלא קרי קריאת שמע בעונתיה, בנדוי הוא כל ההוא יומא. שמעון אינו ותוהו, ארימו ידיהו ובריכו ליה. אמרו ודאי הכי הוא, ויומא דא אשתדלנא בהדי חתן וכלה, דלא הו' לון צרכייהו, והו' מתאחרן לאזדוגא, ולא הוה ב"נ לאשתדלא עלייהו, ואנן אשתדלנו בהו, ולא קרינן קריאת שמע בעונתיה, ומאן דאתעסק במצוה פטור מן המצוה. אמרו ליה, ברי, במה ידעת, אמר להו, בריחא דלבושיכא ידענא, כד קריבנא לגביכו. תוהו יתבו נטלו ידיהו וכריכו רפתא.

ובפירוש הסולם כתב שם וז"ל: רבי יצחק ורבי יהודה וכו', ר"י ר"י היו הולכים בדרך, הגיעו לאותו מקום של כפר סכנין, שהיה שם רב המנונא סבא, ונתארחו אצל אשתו, שהיה לה בן אחד קטן, וכל יום היה בבית הספר, באותו יום עלה מבית הספר ובא לביתו, ראה אלו החכמים. אמרה לו אמרה קרב לאלו אנשים עליונים, ותקבל מהם ברכות. קרב אליהם. בעוד שהיה קרב אליהם, חזר אחוריו. אמר לאמו, איני רוצה לקרב אליהם, כי יום זה לא קרו קריאת שמע,

וכך למדו לי, שכל מי שאינו קורא קריאת שמע בזמנו, הוא בנדוי כל אותו היום.

שמעו אינו ותוהו וכו': הם שמעו ותמהו, הרימו ידיהם וברכו אותו. אמרו, ודאי כך הוא, שלא קראנו קריאת שמע, שיום הזה עסקנו בחתן וכלה שלא היה להם די צרכם, והיו מתאחרים להתחבר, ולא היה איש שישתדל בשבילם, ואנו השתדלנו בשבילם, ועל כן לא קראנו קריאת שמע בזמנו. ומי שעוסק במצוה פטור מן המצוה. אמרו לו, בני, במה ידעת, אמר להם בריח מלבושיכם הכרתי, כשקרבתני אליכם. תמהו, ישבו, נטלו ידיהם ואכלו לחם, עכתו"ד הנוגע לענייננו.

ב. ובספר חיי אדם כלל כ"ח סעיף ד' כתב וז"ל: העוסק במצוה פטור מן המצוה דילפינן מדכתיב ובלכתך בדרך בלכת דידך חייב אבל דמצוה פטור, דאם לא כן לכתוב בשבת ובלכת. ודוקא שצריך לטרוח אחר האחרת כגון שלוחי מצוה בסוכות דפטורים מן הסוכה אפילו בלילה אף על פי שאינם הולכים בלילה מכל מקום אם יצטרך לטרוח אחר סוכה בלילה יתבטלו עי"ז משליחותם. וכן החופר קבר למת או המשמר המת אף על פי שאינו מתו אף על פי שנח מעט פטור מקריאת שמע ותפלה. אבל אם ימצא סוכה עשויה במלון ואין צריך לטרוח כלל חייב בסוכה וכו', עיי"ש, ואינו פטור אלא העוסק במצוה כגון בשעה שמחזיר אבידה לבעליה או שמחזר אחר אבידת חבירו שימצאנה אבל אם כבר מצא האבידה והניחה בביתו אף על פי ששומר אותה ועושה מצוה מכל מקום לא הוי עוסק במצוה, ע"כ.

ג. ובמכילתא פרשת בא איתא, הקורא בתורה פטור מן התפילין שנאמר ולזכרון בין עיניך למען תהיה תורת ה' בפיך, מכאן אמרו כל המניח תפילין כאילו קורא בתורה, וכל הקורא בתורה פטור מן התפילין. והטעם בזה מפרש

ומובן ממילא מדוע לא קראו את שמע, דכיון שהיו עוסקים במצוה של שמחת חתן וכלה אם כן היו פטורים מלקרות, ואם היו קוראין את שמע היו מזכירים את השם לבטלה ח"ו כדברי הב"י הנ"ל, ועל כן לא קראו את שמע, ובאמת אינו מעשה לסתור.

שם (בד"ה חייבין אתם לקרות) שהביא מבית יוסף אורח חיים (סימן צ"ט) שכתב דמדקתני חייבין אתם לקרות אם לא עלה עמוד השחר, אלמא דאילו עלה עמוד השחר לא היו חייבין לקרות, כלומר ואם קראו לא יצאו ידי חובתם כאילו הזידו ולא קראו ע"כ.

הר"ר זושא מהאניפאלי: מאימתי – מרוב אימה ופחד

ר' שמעלקא בתורת הנגלה, על כן גמרו ביניהם כי בראשונה ילמד הרבי ר' שמעלקא התחיל ללמוד המשנה הראשונה בש"ס "מאימתי קורין את שמע בערבית", ופירש "פון ווען הייבט מען אן צו לייענען קריאת שמע ביינאכט", צעק הרבי ר' זושא: מי אמר לך ש"מאימתי" פירושו "פון ווען", אני אומר ש"מאימתי" פירושו "פון פחד", מלשון אימה, כי חייבים לקרות קריאת שמע באימה ובפחד,

והנה תיבת מאימתי" יש לפרשו מלשון אימה ופחד, שצריכין לקרות שמע באימה ופחד מהדר גאוננו ית"ש, וכידוע העובדא של הרה"ק הרבי ר' זושא מהאניפאלי זי"ע והרה"ק הרבי ר' שמואל שמעלקא מניקלשבורג זי"ע, שהסכימו פעם ביניהם שכל אחד מהם ילמד את השני את חלק התורה שהוא יודע ככר. הרבי ר' זושא היה ידוע לבקי יותר בתורת הנסתר, והרבי

ולוים בדוכנס וישראל במעמדם, פטורים מן התפילין, ופירש"י שם הטעם, שהעוסק במצוה פטור מן המצוה. ועיין בשיטה מקובצת ערכין דף ג' ע"א, שכתב דדוקא כשאין זמן לקיים מצות תפילין קודם העבודה, עיי"ש.

וכן הוא שיטת רב יוסף לגבי שומר אבידה, שהוא כשומר שכר וחייב בגניבה ואבידה, כי באותה הנאה שיש לו שאילו בא עני (בשעה שמתעסק בטיפול האבידה) היה פטור מליתן פרוטה לצדקה, שהעוסק במצוה פטור מן המצוה, הרי הוא עליה כשומר שכר (בבא קמא דף נ"ז עמוד ב'). והתוס' ורבינו חננאל בבבא מציעא (דף כ"ט ע"א) פוסקים כרב יוסף, משום שהוא עוסק במצוה ונפטר מכמה מצוות עשה כל זמן שהוא עוסק בשמירתה.

הר"ן בראש השנה (דף י"ז ע"א) דהוא משום עוסק במצוה פטור מן המצוה.

ד. וכן איפסק הלכתא לגבי חתן ושושביניו, וכל בני החופה פטורים מן התפילין, ולטעם אחד הוא משום דעוסק במצוה פטור מן המצוה (רש"י וב"ח בסוכה דף כ"ה). וכן מובא שם (סוכה דף כ"ו) לגבי כותבי ספרים תפילין ומזוזות הם ותגריהם ותגרי תגריהם וכל העוסק במלאכת שמים, ומוכרי תכלת, פטורים מן התפילין, שהעוסק במצוה פטור מן המצוה. והרמ"א בדרכי משה (שו"ע אור"ח סימן ל"ח) ובשו"ע שם כתב דאם צריכים לעשות מלאכתם בשעת קריאת שמע ותפלה פטורים מקריאת שמע ותפלה ומן התפילין.

ה. ועיין זבחים דף י"ט ע"א, כהנים בעבודתם

אתם לעצמיכם כמו שאתם רוצים, ונתבטל הדבר, ע"כ הסיפור.

והתחיל לרעוד ברעש ובקולות, אמר לו הרבי ר' שמעלקא אם כן למדו

ילמוד ענייני קריאת שמע – בכדי לקבל עליו עומ"ש במס"נ

שם שמים לבטלה, וכל זה מורה על קבלת עול מלכות שמים שלהם, שע"כ לא קראו, והמשנה הוסיף לזה מה שאמר להם אביהם "אם לא עלה עמוד השחר חייבין אתם לקרות", פי' כיון שעבר זמן המצוה שלכם של משה שמחת חתן וכלה, כיון שכבר באו מבית המשתה, על כרחך אם לא עלה עמוד השחר חייבין אתם לקרות, אבל מה שלא קראו בשעת המשתה מובן ופשוט מאליו, כיון שיש בזה משום הזכרת שם שמים לבטלה, כיון שעוסק במצוה פטור מן המצוה.

ולדרכינו יש לומר הביאור כך, מאימת"י קורין את שמע בערבית, שצריכים לקרות שמע מתוך אימת ויראת הבורא ב"ה, ומכיון שכן צריך לדעת מקודם ההלכות מתי אפשר לקרות קריאת שמע, דהרי כל ענין קריאת שמע הוא ענין קבלת מסירת נפש, ולכל מצוה צריכים מסירת נפש, ועל כן הביא אחר כך מעשה של בניו של רבן גמליאל, שלא קראו קריאת שמע, שבאמת לא קראו קר"ש כיון שהיו פטורים מהמצוה וכיון שפטורים מהמצוה אסור לקרות משם הזכרת

ת"ח פטור מקריאת שמע דבכלל ת"ת קיום כל המצוות

אך בזה יש לפרש על פי מה שהביא בספר ישמח משה (פרשת שמות) בשם ספר בית שמואל אחרון, לבאר מה שאמרו בגמרא (שבת דף ל"א ע"א) מעשה בנכרי אחד שבא לפני שמאי ואמר גיירני על מנת שתלמדני כל התורה כולה כשאני עומד על רגל אחת, דחפו באמת הבנין שבידו, אתא לקמיה דהלל גייריה, אמר ליה דעלך סני לחברך לא תעביד זו היא כל התורה כולה, ואידך פירושא היא זיל גמור ע"כ.

ובאמת בהאי ענינא דהעוסק במצוה פטור מן המצווה, צריך ביאור מדוע תלמידי חכמים חייבים במצוות הלא הם עוסקים בתורה תדיר ותורתם אומנתם ואמרו חז"ל עוסק במצוה פטור מן המצוה, ובפרט לפי מה שאמרו ותלמוד תורה כנגד כולם, הרי שתלמוד תורה חשובה כנגד כל המצוות, וכיון שעוסק בתורה יפטור מחיוב קיום מצוות אחרות.

הגר טען לפני שמאי הזקן שרוצה לקיים כל התרי"ג מצוות ללא שיצטרך להתגלגל שוב.

לקיים כל תרי"ג מצוות, מוכרח הוא להתגלגל שנית לזה העולם ולקיימם כראוי. ופירשו בזה הכתוב (תהלים י"ט) תורת ה' תמימה משיבת נפש, שצריך האדם לקיים כל מצות ה' בשלימות, שתהיה תמימה ולא יחסר ממנה כלום, דאל"כ משיבת נפש, מוכרח הוא שוב להתגלגל בזה העולם עד שישלימו שנית. ואת זה לא רצה הגר שיצטרך שנית להתגלגל בזה העולם, ע"כ ביקש עצה ודרך שיוכל לתקן כל התרי"ג מצוות בפעם הזאת שהוא בעולם. והנה רגל הוא לשון פעם, כמו (במדבר כ"ב) שלש רגלים, ועל כן אמר גיירני על מנת שתלמדני כל התורה כולה כשאני עומד על רגל אחת, שאוכל לקיים כל התורה בפעם הזאת שאני עומד בעולם הזה ולא אצטרך שוב להתגלגל.

וכתב וז"ל: והנה לכאורה תמוה מאוד על הגר, מה ראה לשטות זה לומר שילמדנו כל התורה כולה כשהוא עומד על רגל אחד, גם צ"ב האיך נכלל כל התורה כולה במצות ואהבת לרעך כמוך. ופירש דהנה איתא שכל אחד מישראל צריך לקיים כל התרי"ג מצוות, ואם לא זכה לקיים הכל, מוכרח הוא שוב להתגלגל לזה העולם כדי לקיים כולם. וידוע גם כן דכל מצוה הוא מכוון כנגד אבר אחד שבגוף האדם, ומכל מצוה שהאדם מקיים נעשה מזה לבוש וחלוקא דרבנן וטלית נאה לעולם הבא בגן עדן, והיות שיש רמ"ח אברים ושס"ה גידים באדם, ע"כ על ידי שמקיים כל התרי"ג מצוות קונה ועושה לו חלוקא דרבנן לנשמתו בעולם הבא, ולכן מי שלא זכה בחייו

שמאי דחפו באמת הבנין:

כיון שלא שייך לקיים כל התורה על רגל אחת בגלגול אחד.

הלל למדו על רגל אחת:

כי שייך על ידי התכללות בתוך כלל ישראל

או על ידי לימוד התורה שבכללו קיום כל המצוות

שאינם שייכים רק בזמן שבית המקדש קיים, ואיך יתכן שיקיים הכל בעולם הזה. אולם כשבא לפני הלל, נתן לו על זה ב' עצות, חדא, מה

ולכן דחפו שמאי באמת הבנין, כי איך אפשר שאדם יקיים כל המצוות, הרי יש מצוות שניתנו רק לכהנים או ללוויים וישראלים, ויש

באם הוא תורתו אומנתו, דתלמוד תורה כנגד כולם, אך כיון דשלימות גופו של האדם הוא כנגד רמ"ח מצוות עשה ושס"ה מצוות לא תעשה, ואם לא יקיים המצוות (אף אם פטור מלקיימן מכה עוסק במצוה פטור מן המצוה) מ"מ יחסר לו משלימות נפשו, ואז יצטרך להתגלגל ח"ו עוד הפעם, ע"כ מחוייב לקיימן ואינו יכול לפטור א"ע לעולם מקיום המצוות על ידי שעוסק בתורה.

דעלך סני לחברך לא תעביד, כלומר דעל ידי שכולל עצמו עם כלל ישראל ביחד ויש אהבה ואחדות בין איש לרעהו, על ידי זה נחשב המצוה שמקיים הוא כאילו גם חבירו קיימו, וכן מה שמקיים חבירו נחשב כאילו הוא מקיימו גם כן, עיי"ש.

ולפי זה יתורץ קושייתנו, דאף שמעיקרא דדינא פטור התלמיד חכם מלקיים שאר המצוות

יש לבטל תורה בכדי לקיים מצוות מסוימות

מגילה שאמר מבטלין תלמוד תורה להוצאת המת, וכעובדא דמסכת בבא קמא שיצאו ל"ו אלף חלוצי כתף לפני מטתו של חזקי' מלך יהודה, ובפרט במצוה שאי אפשר לעשות על ידי אחרים בודאי שצריך לבטל מלימודו ולקיים המצוה, כמו שנאמר ושמרתם את המצות, ודרשו רז"ל אל תקרי המצות אלא המצוות, מצוה הבאה לידך אל תחמיצנה.

ומעתה נחזור לביאור דברי התוס' בשלהי מסכת נדה הנ"ל, שכתבו כל השונה הלכות וכו' שסיימו דבריהן "בדברי שבח ותנחומין", והכוונה בזה י"ל כנ"ל, שיש להפסיק מלימוד התורה כדי לקיים מצוה הבאה לידם, כגון דברי שבח דהיינו בית המשתה וכעובדא דבניו של רבן גמליאל המובא בהתחלת הש"ס, ותנחומין היינו כעובדא דמסכת

"ושמרתם את המצות" – מצוה הבאה לידך אל תחמיצנה

מצה שמורה היא שלא יהיה בו חשש חמץ, והרי כתיב: ושמרתם את המצות, ואמרו חכמים מצוה הבאה לידך אל תחמיצנה, ובכך הרי באה לידי מצות הכנסת אורחים, ואני מקיים כעת "ושמרתם את המצות", ועל פסח יזמין לי השי"ת שמורה אחרת, עכתודה"ק.

וידוע העובדא בהרה"ק ר' דוד מלעלוב זי"ע, שקודם חג הפסח בא עליו אורח אחד ולא היה לו מה לתת לו לאכול. נטל הרה"ק מלעלוב את קמח השמורה שהכין לו לפסח, נתן לאשתו הרבנית לבשל ממנו מאכל לכבוד האורח ונתן לו לאכול, באמרו: עיקר השמירה של

עתידין ישראל להיות באחרית הימים בגלות ישמעאל כנזכר בפרקי ר' אליעזר ובמדרשי רז"ל, ובספר הזוהר סוף פרשת לך לך ובענין משא דומה וכו'. ושם בפרשת לך לך אמר כי ישמעאל להיותו בן אברהם ונימול נקרא פרא אדם ולא אדם גמור מפני שמל ולא פרע. אבל שאר ד' הגליות הן משולות אל החיות כנזכר בספר דניאל. והנה דוד ע"ה נתבא ברוח הקודש במזמור זה כל מה שישראל עתידין להיות בגלות הנזכר. והנה בהיות ישראל בגליות הארבעה הם עתידין לומר לולי ד' שהיה לנו נא. כלומר עתה בד' גליות אלו היינו אובדין לגמרי כמו שכתוב אחר כך "אזי חיים בלעונו" וכו' וסרס את המקרא כאילו אמר יאמר ישראל לולי ד' שהיה לנו נא. ר"ל עתה באלו הד' מלכיות.

אבל עוד יש גלות חמישי אחרון לכולם וקשה מכולם. והוא גלות ישמעאל הנקרא פרא אדם כנ"ל ואינו נמשל אל החיות. ואז יאמרו ישראל באופן אחר. והוא לולי ד' שהיה לנו בקום עלינו אדם, כי להיותו אדם לסיבת היותו בן אברהם ויש לו זכות אבות כמו שמצינו שאמר לו ישמעאל יחיה לפניך, וגם יש לו זכות המילה, כי גם לסיבה זו נקרא אדם ולכן גלותו תקיפה משאר ד' מלכיות. וכמו שאמרו רז"ל כי לכן

והדבר מבואר בספר חיי אדם, כלל ס"ח, סעיף א', וז"ל: קיימא לן אין מעבירין על המצות, רצונו לומר מצוה שתבא לידו תחילה יעשנה ולא יניחנה מפני שרוצה עכשיו לעשות אחרת ואחר כך יעשה זו, וכל שכן שיניחנה לגמרי כדי לעשות אחרת, והוא איסור מן התורה שנאמר ושמרתם את המצות קרי ביה המצות בחירק שלא תחמיץ ותיישן, וכל שכן דאסור להחמיצה בחנם ולעשותה אחר כך וזה שאמר אל תחמיצנה לזמנה, ע"כ.

ויה"ר שהקב"ה יקיים בנו שיפסיק מלימוד התורה (דאחז"ל שהקב"ה עוסק בתורה בכל יום) ויעסוק בדברי שבח ותנחומין, ויוציאנו מגלות אדום שהוא גלות הרביעי מהד' גלויות, ומגלות ישמעאל שהוא הגלות האחרון מכל הגלויות, וכמו שכתב הגה"ק רבי חיים וויטאל זי"ע בספה"ק עץ הדעת טוב על תהלים, ויען כי עתה עת צרה היא ליעקב, בפרט בארה"ק אשר בני ישמעאל מצירים את רגליהם של ישראל רח"ל, ע"כ כדאי להעתיק לשונו הזהב של הגה"ק הרח"ו זי"ע (שם קכ"ד), על פסוק שיר המעלות לולי ד' שהיה לנו וכו', וז"ל:

כבר ידעת כי הגלויות אינם אלא ד', בבל ומדי ויון ואדום. אבל עוד

וזה אמרו אזי חיים בלעונו וכו', משא"כ בד' גליות הראשונות אשר אזי המים שטפנו וכו', כי גלותם יותר קל והיינו אז דומים למי ששטפוהו המים וגופו קיים ולא נבלע לגמרי. כי אז הנחלה והכאב לא עבר אלא על נפשנו ולא על הגוף משא"כ בגלות ישמעאל אשר בלעונו חיים בהיותנו בגוף ונפש מחוברים יחד.

וביאר מהו ענין ההפרש הזה ואיך תחלה לא היה הנחלה והצער אלא על נפשנו ולא לגופנו. ואמר אזי עבר על נפשנו המים הזדונים הם שאר האומות הנקראים מים הזדונים כנזכר בספר הזוהר פרשת פנחס ופרשת ויקרא בענין ניסוך המים שבחג. והנה כל כוונתם היתה להמיר דת ישראל שלא יעסקו בתורה ולא יקיימו המצוות כנודע בזמני השמד ח"ו. והנה זה היא נחלה לנפשנו לא לגופנו. כי לא היתה כוונתם אלא על הנפשות לבד להוציאם מן הדת, אלא שמזה היה נמשך לנו היזק אל גופנו שהיו הורגים אותנו כשלא רצינו להמיר דתינו. ועל ידי כך אדרבה הב"ה היה מרחם עלינו. וז"ש ברוך ד' שלא נתננו טרף לשניהם, וכמעשה דדניאל על התפלה ודחנניה מישאל ועזריה על דלא פלחו לצלמא וכאלה רבים בצדיקים פרטיים. ואף גם בכללות ישראל לא עזבנו הוא ית' ולא נתננו

נקרא ישמעאל על שעתידין ישראל לצעוק צעקות גדולות בימי גלותו ואז ישמעם א-ל ויענם.

ולפי ששאר האומות תמיד היתה בהם ממשלה על שאר אומות, ולא כן ישמעאל שתמיד היו ערביים שוכני אהלים ומדברות ואין להם עסק עם זולתם. אלא נמשלים ללסטים היוצאים ומקפחים בני אדם וחוזרין לאהליהם וכמ"ש והוא יהיה פרא אדם ידו בכל וכו', ואחר כך עתידין למלוך על העולם ועל ישראל. לזה אמר בקום עלינו, על דרך מה שנתבאר בספר הזוהר על פסוק ויקם מלך חדש דבקדמיתא הוה שפיל מכל אומיא והשתא קם למלוכה. וביאר את אשר יאמרו אז ישראל בגלות ישמעאל שקם הערבי ההוא נביאם משפלות גדול לרום מעלות כנודע.

וזה אשר יאמרו אז לולי ד' שהיה לנו בקום עלינו אדם שהוא ישמעאל, אזי חיים בלעונו וכו' כלומר אזי בזמן זה הגלות הה' הוא משונה מכל מה שעבר, כי אז חיים היו רוצים לבלוע אותנו על דרך ותבלען השבלים וכו' ולא נודע כי באו אל קרבנה וכו' כי ח"ו בחרות אפם בנו רצונם למחות שם ישראל מתחת השמים כדמיון הדבר הבלוע שאין מציאותו נודע כלל וכאילו לא היה כנו'.

יתברך שיושיענו מידם, וזה שאמר עזרנו בשם ד' וכו', כלומר סיבת בטחוננו בו ית' הוא, לפי שהוא אשר עשה את השמים ואת הארץ. ונודע כי לא בראם אלא בשביל ישראל שיקיימו את התורה כמו שאמרו רז"ל על בראשית ברא וכו' בשביל התורה שנק' ראשית, ובשביל ישראל שנקראו ראשית, וכמו שכתוב אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וכו', ואם כן מוכרח הוא שיעזרנו מידם ויגאלנו גאולה שלימה העתידה במהרה בימינו כדי שיהיה קיום לשמים ולארץ כנזכר, כי אין להם קיום זולתי על ידי ישראל, עכדה"ק.

והקב"ה ינחמנו בכפליים, עוד ישמע בערי יהודה ובחוצות ירושלים קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה של זיווג י-ה ב-ה, והזיווג יעלה יפ"ה, וכמו שכתב בספה"ק זרע קודש מהרה"ק מראפשיץ זי"ע על האי דאמרי אינשי בשעת החתונה שהזיווג יעלה יפה, דהכוונה הוא, דכ' בספה"ק כי לעתיד ישתנה שם הוי" ב"ה לאותיות יהי"ה בשתי יודי"ן, והשילוב של השני שמות אדנ"י יהי"ה יעלה למספר צ"ה כמנין תיבת יפ"ה, וזהו שמברכים שזיווגם יקרב את ביאת המשיח ואז יעלה זיווג השמות כמספר יפ"ה, בב"א.

טרף לשניהם והננו קיימים. יען ראה כי כוונתם להעבירנו על תורתו ומצותיו ותקנתו קלקלתו. ומה שביקשו לטרוף נפשנו ולהמיתם בסוד הרשעים בחייהם קרויין מתים לא נתננו טרף לשניהם. משא"כ בגלות ישמעאל שהם רוצים להרוג נפשות וגופות ולכלות הממון של ישראל ולבולעם חיים ולא להשאיר מהם שורש וענף.

גם ירמוז על המים הזידונים הטמאים שהיו מזין כומרי אדום על ישראל והיו ממירין אותם על כרחם באונס. וז"א אזי עבר על נפשנו, כי לא העברנום אנחנו מרצוננו, ולכן כיון שאנוסים היינו ריחם ד' ית' ולא נתננו טרופים בין שניהם לעולם, כי אחר שכבר טרפו אותנו בידיהם כנזכר, אמנם לא גמרו לטרוף אותם גם בין שניהם, כי אז לא היתה לנו תקוה ח"ו. וזהו ענין האנוסים "מספרד" "ומפורטוגאל" שחזרו לדת ישראל לאלפים ולרכבות ויצאו מתחת ידם ולא נשארו גוים אבודים ביניהם ת"ל.

מה שאין כן בגלות ישמעאל שעתידין להצר את ישראל צרות קשות ומשונות לא נראו כמותם כנ"ל בשם רז"ל שלכן נקרא שמו ישמעאל, ואם כן אנחנו לא נדע מה נעשה, ואין לנו תקוה אחרת זולתי שנבטח בשמו הגדול